

BOGANMELDELSER

Beiträge zur Konjunkturforschung, herausgegeben von Österreichischen Institut für Konjunkturforschung:

Nr. 1. *Fr. Hayek*: GELDTHEORIE UND KONJUNKTURTHEORIE. Wien/Leipzig 1929. 227 Sider.

Nr. 3. *Fr. Hayek*: PREISE UND PRODUKTION¹⁾. Wien 1931. 144 Sider.

Det østrigske Institut for Konjunkturforskning er oprettet 1926 omtrent samtidigt med en Række tilsvarende Instituter i andre europæiske Lande. Disse Instituter har til Hovedopgave at samle konjunkturstatistisk Materiale og udsende regelmæssige Konjunkturoversigter, der ikke mindst er af stor Betydning for Erhvervslivet. I de fleste Lande er det Industrien, der helt eller delvis finansierer Institutterne, tillige samarbejdes der med den officielle Statistik; men der arbejdes overalt paa videnskabeligt Grundlag, under Ledelse af ansete Nationaløkonomer, og Institutterne kan ogsaa i nogen Grad hellige sig videnskabelige Opgaver, der ikke direkte tjener praktiske Formaal. Dette gælder ogsaa det østrigske Institut, der foruden et — udmærket — Maanedsskrift med økonomiske Oversigter og Talmateriale efter det sædvanlige Mønster udgiver en Skriftrække, der hidtil omfatter fire Bind. Disse er alle rent akademiske Afhandlinger af teoretisk Karakter og bærer i og for sig paa ingen Maade Præg af at være blevet til i et Institut, hvis Indsats man skulde vente at finde i det empiriske Arbejde.

De to Værker, der her skal omtales, er begge skrevet af Institutets Leder *Fr. Hayek*²⁾, en værdig Arvtager af den østrigske Skoles Traditioner og en af Nutidens faa ivrige Forkæmpere for den deduktive Metode. I Indledningskapitlet til Geldtheorie und Konjunkturtheorie og i forskellige Sidebemærkninger polemiserer han mod Empirikerne med den sædvanlige Paavisning af, at Iagttagelsen ikke kan staa paa egne Ben, men altid maa støtte sig til en Teori. Han henviser Statistiken til en saare beskedne Plads i den økonomiske Forskning, selv som Verificationsmiddel reducerer han dens Rækkevidde og hævder, at Kriteriet for en Teoris Rigtighed maa søges i dens indre Logik. Denne Art Betragtninger er dog efterhaanden uinteressante, med hvor stor Skarpsindighed de end er gennemført. Rent principielt er der ingen Tvivl om, at al Forskning maa bygge paa en Vekselvirkning mellem Induktion og Deduktion; men det vil være et simpelt dialektisk Kunststykke at vende Hayeks Ræsonnementer om og paavise, at den exakte Tænkning i sin Renhed kun er tomt Hjærnespind og at der kun tilkommer Deduktionen

¹⁾ En Bearbejdelse af en Række Gæsteforelæsninger, holdt ved London School of Economics, og udkommet paa Engelsk under Titlen *Prices and Production*, London 1931.

²⁾ Hayek er nu blevet ansat som Professor i London. Hans Efterfølger i Institutet er Oskar Morgenstern.

BOGANMELDELSER

Beiträge zur Konjunkturforschung, herausgegeben von Österreichischen Institut für Konjunkturforschung:

Nr. 1. *Fr. Hayek*: GELDTHEORIE UND KONJUNKTURTHEORIE. Wien/Leipzig 1929. 227 Sider.

Nr. 3. *Fr. Hayek*: PREISE UND PRODUKTION¹⁾. Wien 1931. 144 Sider.

Det østrigske Institut for Konjunkturforskning er oprettet 1926 omtrent samtidigt med en Række tilsvarende Instituter i andre europæiske Lande. Disse Instituter har til Hovedopgave at samle konjunkturstatistisk Materiale og udsende regelmæssige Konjunkturoversigter, der ikke mindst er af stor Betydning for Erhvervslivet. I de fleste Lande er det Industrien, der helt eller delvis finansierer Institutterne, tillige samarbejdes der med den officielle Statistik; men der arbejdes overalt paa videnskabeligt Grundlag, under Ledelse af ansete Nationaløkonomer, og Institutterne kan ogsaa i nogen Grad hellige sig videnskabelige Opgaver, der ikke direkte tjener praktiske Formaal. Dette gælder ogsaa det østrigske Institut, der foruden et — udmærket — Maanedsskrift med økonomiske Oversigter og Talmateriale efter det sædvanlige Mønster udgiver en Skriftrække, der hidtil omfatter fire Bind. Disse er alle rent akademiske Afhandlinger af teoretisk Karakter og bærer i og for sig paa ingen Maade Præg af at være blevet til i et Institut, hvis Indsats man skulde vente at finde i det empiriske Arbejde.

De to Værker, der her skal omtales, er begge skrevet af Institutets Leder *Fr. Hayek*²⁾, en værdig Arvtager af den østrigske Skoles Traditioner og en af Nutidens faa ivrige Forkæmpere for den deduktive Metode. I Indledningskapitlet til Geldtheorie und Konjunkturtheorie og i forskellige Sidebemærkninger polemiserer han mod Empirikerne med den sædvanlige Paavisning af, at Iagttagelsen ikke kan staa paa egne Ben, men altid maa støtte sig til en Teori. Han henviser Statistiken til en saare beskeden Plads i den økonomiske Forskning, selv som Verificationsmiddel reducerer han dens Rækkevidde og hævder, at Kriteriet for en Teoris Rigtighed maa søges i dens indre Logik. Denne Art Betragtninger er dog efterhaanden uinteressante, med hvor stor Skarpsindighed de end er gennemført. Rent principielt er der ingen Tvivl om, at al Forskning maa bygge paa en Vekselvirkning mellem Induktion og Deduktion; men det vil være et simpelt dialektisk Kunststykke at vende Hayeks Ræsonnementer om og paavise, at den exakte Tænkning i sin Renhed kun er tomt Hjærnespind og at der kun tilkommer Deduktionen

¹⁾ En Bearbejdelse af en Række Gæsteforelæsninger, holdt ved London School of Economics, og udkommet paa Engelsk under Titlen Prices and Production, London 1931.

²⁾ Hayek er nu blevet ansat som Professor i London. Hans Efterfølger i Institutet er Oskar Morgenstern.

en underordnet Opgave ved at bringe Orden og Sammenhæng mellem de Virkelighedsagttagelser, der er al Videnskabs Genstand. Hayek tillægger imidlertid Bibeholdelsen af et afsluttet økonomisk System den største Betydning for den økonomiske Videnskab, og vil à tout prix ved at bygge paa Ligevægtssystemet og udvide Forudsætningerne naa frem til et dynamisk System, der hvilende i sig selv kan forklare Konjunkturbevægelserne. Han maa hermed tage Del i Diskussionen om de endogene eller exogene Kriseaarsager, som Advokat for de førstnævnte. Denne Diskussion i Almindelighed og Hayeks Bidrag i Særdeleshed er ogsaa af saare formalistisk Karakter. Hans Hovedargument er, at en exogen Konjunkturteori ikke er en egentlig Teori, fordi den nødvendiggør en historisk Forklaring af hver enkelt Konjunkturbølge. Dette er dog aabenbart ingen reel Indvending, og desuden viser det sig, at Hayeks »eget« endogene Konjunkturforløb udløses under Paavirkning af »ydre Kræfter«. Endvidere erkender han, at hans Teori er utilstrækkelig til at forklare de faktiske Konjunkturbevægelser og tager specielt (i Preise und Produktion) et meget kraftigt Forbehold med Hensyn til de sidste Aars Depression. Heller ikke Betragtningerne over monetære contra ikke-monetære Teorier kan man tillægge en reel Betydning, der retfærdiggør Forfatterens skarpe Standpunkt. Man kan gaa med til at afvise de Teorier, der opererer med et pengeløst Samfund, allerede fordi en vidtdreven national og international Arbejdsdeling og en Flerhed af økonomiske Enheder overhovedet ikke kan tænkes uden Penge; men det Navn, man giver en Konjunkturteori, hvori Pengevæsenets og Kreditsystemets Funktioner indgaar, er ret uvæsentlig. Hayek anfører selv, at *Röpke*, der har udformet en Konjunkturteori, der i alt væsentligt stemmer med Hayeks, dermed mener at have afvist enhver hundredeprocents monetær Teori. Hayek siger: tværtimod; men mindre formalistisk indstillede vil opfatte dette som en Strid om Ord.

Hayek henleder ofte Tanken paa de middelalderlige Skolastikere, hvis Tankeklarhed stod i et mærkeligt Misforhold til de gølge Problemer, de helligede sig. Heldigvis naar Hayek videre; men tilsyneladende er det snarere til Trods for end i Kraft af sine Dogmer.

Et detailleret Referat af Teorien skal ikke forsøges, Hayek bygger paa den Wicksellske Lære om den naturlige Rente, d. v. s. den Ligevægtsrente, ved hvilken Opsparingen netop dækker Kapitalefterspørgslen. Saaledes som Pengevæsenet er organiseret, vil der paa Grund af »Bankernes kreditskabende Evne« under visse Betingelser opstaa en Tilstand, i hvilken Laanarenten er lavere end den naturlige Rente og Pengemængden tiltager. Hayeks Indsats bestaar nu i, at han undersøger Virkningerne af den voksende Pengemængde, ikke ved at gaa over Begrebet Pengeværdien, men ved at vende sig mod de Forskydninger, der fremkaldes i Priser og Produktion og i Produktionsapparatets Opbygning. Han kommer dermed især til at polemisere mod de monetære Teoretikere, for hvem »det almindelige Prisniveau« er Alfa og Omega. Konsekvent burde han vel helt have forkastet dette Begreb som meningsløst; i Stedet nøjes han med at skyde det tilside og slaa fast, at Virkningerne af en Forandring af Pengemængden sætter sig igennem oven Prisforskydninger uafhængigt af »Prisniveauet«. Han vender sig ligeledes mod de Forfattere, der vil isolere Pengeteorien fra den almindelige Teori, men insisterer altsaa kraftigt paa selv at blive betragtet som »monetær«. I Forbindelse med en Omtale af Kvantitetsteorien (i Pr. u. Prod.) understreger han det ufrugtbare

i at operere med Kollektiv- eller Gennemsnitsbegreber (som den totale Vare-mængde eller »Prisniveau«), fordi den Art Størrelser aldrig virker direkte paa hinanden; men Aarsagssammenhængen tværtimod skal søges mellem de individuelle Fænomener, individuelle Priser o. s. v. Af denne Aarsag mener Hayek ogsaa, at Teorien er Emperien overlegen, fordi den bygger paa Forudsætningen om de enkelte Individuers Handlemaade. Disse Forudsætninger maa jo iøvrigt bygge paa Iagttagelser, og ganske vist er Statistikerne slemme til at beregne Gennemsnit; men naar det kommer til Stykket, er det maaske snarest den voksende Forstaaelse af Iagttagelsernes Betydning og de forbedrede Iagttagelsesmetoder, der danner Baggrund for Studiet af Enkeltfænomenerne. Efterhaanden som man kommer ind paa Pristalsberegninger, som opstiller flere sideløbende Indices (f. Eks. Im- og Eksportpristal), og det viser sig, at disse har ganske forskelligt Forløb, tvinges man saa at sige til at revidere sit nedarvede Prisniveaubegreb, og naar en mere realistisk Opfattelse har haft saa svært ved at trænge igennem, trods Erfaringernes klare Vidnesbyrd, skyldes det snarest de indgroede teoretiske Begrebsdannelser, som det netop paa Grund af deres bestikkende logiske Indhold faldt saa vanskeligt at opgive.

Om Teoriens Udformning kan kun henvises til Bøgerne. I *Geldtheorie und Konjunkturtheorie* behandles Bankkreditens Expansion udførligst, og i *Preise und Produktion* er det centrale en skematisk Fremstilling af Produktionsfaktorernes og Mellemprodukternes Fordeling paa de forskellige Produktionstrin og de Forskydninger, der opstaar, naar Penge-mængden forandres. I den sidstnævnte maa tillige fremhæves en meget interessant dogmehistorisk Redegørelse, der følger de Tanker, der især er blevet kendt i Wicksells Navn, tilbage til et Arbejde af *Thornton*, udgivet 1802, og som fremdrager Franskmanden *Cantillon* († 1734) som den første, der har forsøgt en nærmere Analyse af den Proces, hvorved en Forøgelse af Penge-mængden virker paa Priserne.

O. Strange Petersen.

Gustav Cassel: THEORETISCHE SOCIALÖKONOMIE, 5. nybearbejdede Oplag. A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung Dr. Werner Scholl, Leipzig 1932.

Om denne nye Udgave af Cassels Hovedværk skal straks siges, at med det nybearbejdede er det saa som saa. Ud over smaa spredte Tilføjelser for-arsaget af de sidste Aars Udvikling — her tænkes væsentligst paa Bemærkningerne om Guldpolitiken i § 59 om Pengeværdiens Stabilitet — er Bogen faktisk et Optryk af Udgaven fra 1927, naar man da lige undtager Behandlingen af Indtægtslæren i § 8 »Kapital und Einkommen in der Geldwirtschaft«, der er en Del omarbejdet, og i den sig dertil sluttende og helt nye § 49 »die Bedeutung der Zahlungsmittel für die Verwendung des Einkommens«.

Naar netop Indtægtslæren er blevet underkastet en særlig Behandling, synes det, som Cassel siger i Forordet, ønskeligt af Hensyn til de nyere vidt udbredte Vrangforestillinger, som specielt gør sig gældende paa dette Omraade. Det er det aktuelle Problem om Forholdet mellem Produktion og Forbrug, som det drejer sig om, og Behandlingen deles med den velkendte Casselske Metodiskhed op i to Trin, eet hvor Penge kun er vor Regningsenhed og maa tænkes som noget ganske stofløst, kun som »Buchführungsgeld«, og eet, hvor Pengene faar deres selvstændige Eksistens, og et nyt Moment derfor indføres, nemlig dette: kan man ikke rette sin Efterspørgsel mod Penge som